

PONDEREA DICTĂRILOR DE LIMBĂ ROMÂNĂ ÎN CURRICULUMUL NAȚIONAL 2010

Natalia BURLACU

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

We are seeing the confirmation of previously fact acknowledged by teachers of IT's university system – we do not study the programming for the sake of programming, but as the purpose of our activities, we track the application of tools for high level programming languages in the development of finished products useful in given our case, be it the education system and curriculum, we will refer to the possibilities of development of educational software for the study of various school subjects, in particular, the Romanian language, according to the new curriculum concept-oriented skills training.

Some of traditional real situations of teaching-learning process can be implemented in some models of educational software, especially electronic dictation for Romanian language. The scope of this investigation consists in the share of Romanian language's dictations in the new version 2010 of the school curriculum.

1. Introducere

Curriculumul modernizat de Informatică (2010) pentru învățământul gimnazial, clasele V-VI și VII-IX, fiind documentul normativ privind realizarea procesului de predare-învățare-evaluare la disciplina de studiu concretă, declară că obiectul de studiu al *Informaticii*, drept știință interdisciplinară, este *prelucrarea automată a informației cu ajutorul calculatoarelor electronice*. Ca disciplină școlară, *Informatica* are drept scop principal formarea și dezvoltarea gândirii algoritmice a elevului, unul dintre principiile fundamentale declarate fiind cel al interdisciplinarității [1, 2].

Așadar, asistăm la confirmarea unui adevăr recunoscut anterior de cadrele didactice din sistemul universitar de profil IT – nu studiem programarea de dragul programării, ci ca scop de desfășurare a activității date, urmărim aplicarea instrumentarului limbajelor de programare de nivel înalt în elaborarea unor produse finite utile. În cazul dat fiind vorba despre sistemul educațional și curriculum, ne vom referi la posibilitățile de elaborare ale unor software educaționale pentru procesul de studiu al diverselor discipline școlare, în particular, al limbii române, în funcție de noul concept curricular orientat spre formarea competențelor.

Una dintre competențele-cheie concretizate, pe care tinde să le formeze învățământul din Republica Moldova, sunt și *competențele digitale, în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale*. Pentru disciplina limba și literatura română în gimnaziu, drept competență specifică apare: *manipularea suporturilor audiovizuale și informatice în calitate de surse sau mijloace de învățare a limbii de instruire*. În fiecare clasă de gimnaziu sunt stipulate subcompetențe derivate din această competență specifică [3, 4].

Deoarece unele situații reale ale procesului de predare-învățare tradițional pot fi implementate în unele modele de software educaționale, în special a dictărilor electronice de limbă română [5, 6], aria prezentei investigații o constituie ponderea dictărilor de limbă română în noua versiune de Curriculum național 2010.

2. Tipologia dictărilor de limbă română

Dictare (de la latinescul *dicto* – a dicta) - una dintre tipurile de probe scrise în procesul de predare/formare a competenței lingvistice, în special a celei ortografice și de asimilare a punctuației, folosită pentru instruire și, mai ales, evaluare.

Distingem dictări *de formare* și *de control*. *Dictarea de formare* poate fi preventivă, comentată sau explicativă, în funcție de metoda pusă în aplicare. Ortogramele și semnele de punctuație în timpul dictărilor preventive sunt explicate înainte de a se scrie textul. În condițiile de lucru cu clase de copii mai slab pregătite, majoritatea profesorilor de limbă preferă dictarea preventivă, întrucât aici posibilitatea erorilor este redusă la minimum. Trăsăturile comune dictărilor preventive sunt specifice și dictărilor comentate, pe parcursul cărora elevilor în timpul scrierii le sunt explicate toate ortogramele și normele de punctuație dificile. În cadrul dictărilor explicative, ortogramele sunt explicate numai după înregistrarea textului de către elevi și doar cuvintele evident necunoscute – înainte de a se scrie textul. În ultimii ani a căpătat răspândire un nou tip de dictări explicative, de tipul „self-control” [7].

Genul de dictări „self-control” se înscrie în varietatea formelor tradiționale existente de autoevaluare și este ușor de categorisit și la metodele de autoverificare. Dictările „self-control” sau autocontrol urmăresc scopul de a individualiza procesul de studiere a ortografiei și punctuației limbii române, deoarece diferiți elevi au niveluri de cunoștințe diferite, fapt care se caracterizează și prin specificul erorilor comise la diverse compartimente. Astfel, cineva întâmpină dificultăți la scrierea cuvintelor prin cratimă, alții au probleme la scrierea vorbirii directe sau a dialogului etc. Așadar, prin selectarea corectă a materialului didactic prim, adică a textului de dictat, poate fi diferențiat procesul de autoevaluare al efectivului de elevi.

Aici procesul de efectuare a lucrării va derula întru totul sub conducerea proprie a cursantului, textul fiind citit, evident, de către autoevaluat în funcție de circumstanțe și/sau preferințe: în gând sau în voce, cu sau fără intonație și tempou. Modalitatea de desfășurare a autoevaluării depinde doar de motivația și viziunea personală a fiecărui participant al grupului de control. Importanța autoevaluării este una determinantă în formarea competențelor de organizare/desfășurare/utilizare a strategiilor de învățare autonomă a limbii prin observare directă și exersare.

Astfel, elevii înregistrează textul dictat, subliniind concomitent momentele care le trezesc îndoieli. După înregistrarea câtorva fraze (1-2 fraze), elevii înaintează întrebări clasei sau profesorului la subiectele dubioase, punând în dezbateră problemele întâlnite.

Cele mai răspândite tipuri de dictări de formare sunt cele selective, creatoare, libere și așa-numitele auto-dictări. Dictarea selectivă nu presupune înregistrarea integrată a textului, ci doar scrierea anumitelor cuvinte și/sau expresii de cuvinte corespunzătoare definițiilor studiate și/sau repetate în clasă. Dictarea creatoare (uneori confundată cu microcompunerea sau eseul, adăugat cu însărcinări gramaticale suplimentare) se caracterizează printr-o astfel de modalitate de înregistrare a textului dictat, în care elevii efectuează diverse modificări în funcție de instrucțiunile profesorului: de a introduce părțile de propoziție ce lipsesc, de regulă, determinative; de a efectua corectarea stilistică a textului etc. Dictarea liberă ocupă o poziție intermediară între dictarea tradițională și expunere. Astfel, elevii înregistrează unele secvențe de text cu un conținut mai mult sau mai puțin complet după sensul pasajelor citite de profesor, de obicei constând din mai multe fraze (de la 40 cuvinte în clasa a V-cea, până la 70-80 – în clasa a IX-a). Textul acestei dictări se citește pe fragmente sau integral de 1-2 ori. Elevilor li se permite relatarea conținutului cu propriile cuvinte, deși, adesea, li se cere să fie întrebuițate neapărat anumite cuvinte. În cazul în care selectarea textului este bine gândită, dictarea liberă reprezintă un mijloc eficient de dezvoltare a abilităților de exprimare scrisă și o modalitate de pregătire a elevilor pentru expuneri și compuneri. În cadrul așa-numitelor autodictări, profesorul, de obicei, doar nominalizează regula, definiția, în baza căreia elevul trebuie să vină cu exemple de cuvinte și/sau expresii de cuvinte, pe care le dictează, la rândul său, colegilor de clasă.

O modalitate la fel de tradițională, deși mai puțin practică, de realizare a dictărilor de formare este și dictarea grafică, aceasta constând în redarea prin desen-linii, puncte, figuri și alte semne convenționale, a unităților de limbă – a structurii cuvântului, a funcției lui sintactice, a structurii unității sintactice. Astfel, în cadrul dictării grafice profesorul formulează însărcinarea, iar elevii efectuează itemul, sarcina [8]. Prin acest tip de exercițiu poate fi determinată capacitatea elevului de a asculta cu atenție, precum și de a urma cu precizie instrucțiunile profesorului, reproducând într-un mod corect reprezentările lingvistice date.

Pentru dictările de formare pot fi folosite atât texte-standard (coerente), cât și texte alcătuite din fraze sau cuvinte separate (dictare de cuvinte). Dictarea de cuvinte are drept scop fixarea cunoștințelor referitoare la scrierea unui diapazon de ortograme. În practica educațională recentă circulă dictările de cuvinte orientate spre scrierea corectă a vocabularului terminologic, desfășurate de profesori la diverse discipline în cadrul orelor de studiu ale acestora, asigurând învățarea ortografiei și a terminologiei speciale de către elevi.

Dictarea de control servește drept mecanism de verificare periodică a cunoștințelor elevilor la anumite teme și/sau module de studiu, având și o mare valoare instructivă, întrucât în cadrul realizării acestui gen de lucrări elevii pun în practică cunoștințe și competențe deja dobândite. Dictarea de control este organizată și desfășurată în baza unui singur material bine însușit de elevi. Alegerea textului dictării de control se face în prealabil de profesor, astfel încât pe parcursul orelor anticipate lucrării elevii să exerseze scrierea ortogramelor predominante în text, astfel clasa fiind pregătită pentru evaluare.

Doar într-o atare conjunctură de efectuare a dictării profesorul reușește să verifice gradul de asimilare a materiei de studiu de către elevi. Textele, pentru a căror scriere clasa de elevi nu va fi pregătită anterior de către profesor, pot fi dictate nu mai des de 1-2 ori pe an, numărul de ortograme aici fiind nu mai înalt de 40% în raport cu numărul general al cuvintelor din text.

Foarte eficiente sunt așa-numitele dictări instructive sau meditate (de formare și de control). Specificul acestora constă în faptul că elevii, cunoscând textul din timp, se pot pregăti de lucrare mult mai temeinic și direcționat.

Textele dictărilor trebuie să fie impecabile din punct de vedere stilistic. Prin urmare, este mai bine să se recurgă la selectarea riguroasă și utilizarea fragmentelor adecvate din operele clasice (fără regionalisme, arhaisme și abateri calitative de la norma limbii literare) decât să se construiască texte ad-hoc, artificial.

Uneori, în practica de predare, la diversele tipuri de dictări sunt adăugate însărcinări suplimentare. Orice tip de dictare poate fi combinată cu elemente de analiză gramaticală, exerciții pentru dezvoltarea vocabularului etc. În cazul selectării textului dictării din operele artistice, exercițiile gramaticale însoțitoare pot fi orientate și spre verificarea cunoștințelor elevilor privitoare la conținutul operei. Dictarea de cuvinte poate fi suplimentată prin activități de natură stilistică, de selectare a sinonimelor, antonimelor etc.

Textul artistic coerent poate fi ales pentru o eventuală dictare, astfel încât să servească nu numai drept mijloc de consolidare a materiei studiate, ci și drept mecanism de pregătire a clasei de elevi către viitoarele compuneri, servind în calitate de model literar și/sau stilistic.

3. Ponderea dictărilor de limbă română în Curriculumul național 2010

În pofida tipologiei destul de impunătoare pe care o dețin, fiind o sursă tradițională de succes didactic emerit testată în timp, dictările au cam dispărut din activitatea cotidiană, fiind înlocuite de grile de evaluare și elaborări de compuneri, eseuri, raționamente, relatări și comentarii literare etc.

Cu toate acestea, dictările rămân o modalitate eficientă și necesară de formare a competenței ortografice și sunt recomandate pentru aplicare în școală prin actele respective:

– Curriculumul național pentru disciplina *Limba și literatura română* în instituțiile de învățământ preuniversitare. Clasele a V-a–a IX-a, Chișinău, 2010 (tab.1, fig.1) [3].

Tabelul 1

Analiza curriculumului 2010 la limba și literatura română în școala națională

Sugestii de realizare a dictărilor de limbă română în școala națională				
Clasa	Tipul dictărilor	Aria de utilizare a dictărilor		Nr. de ore/an
		În activitatea de învățare	În activitatea de evaluare	
Clasa V	Dictări de cuvinte			1
	Dictări libere			1
	Autodictări			1
	Dictări comentate			1
	Dictări instructive			1
	Dictări comentate	1		
	Dictări preventive	1		
	Dictări de control			1
Total		2	6	204
Clasa VI	Dictări de cuvinte / selective			1
	Dictări libere			1
	Autodictări			1
	Dictări comentate	1		
	Dictări instructive	1		
	Dictări de control			1
Total:		2	4	204
Clasa VII	Dictări grafice			1
	Dictări libere			1
	Autodictări			1
	Dictări explicative	1		
	Dictări de control			1
Total		1	3	170

Clasa VIII	Dictări de control			1	
Total				1	170
Clasa IX	Dictări de control			1	
Total				1	170
General TOTAL		5		14	918

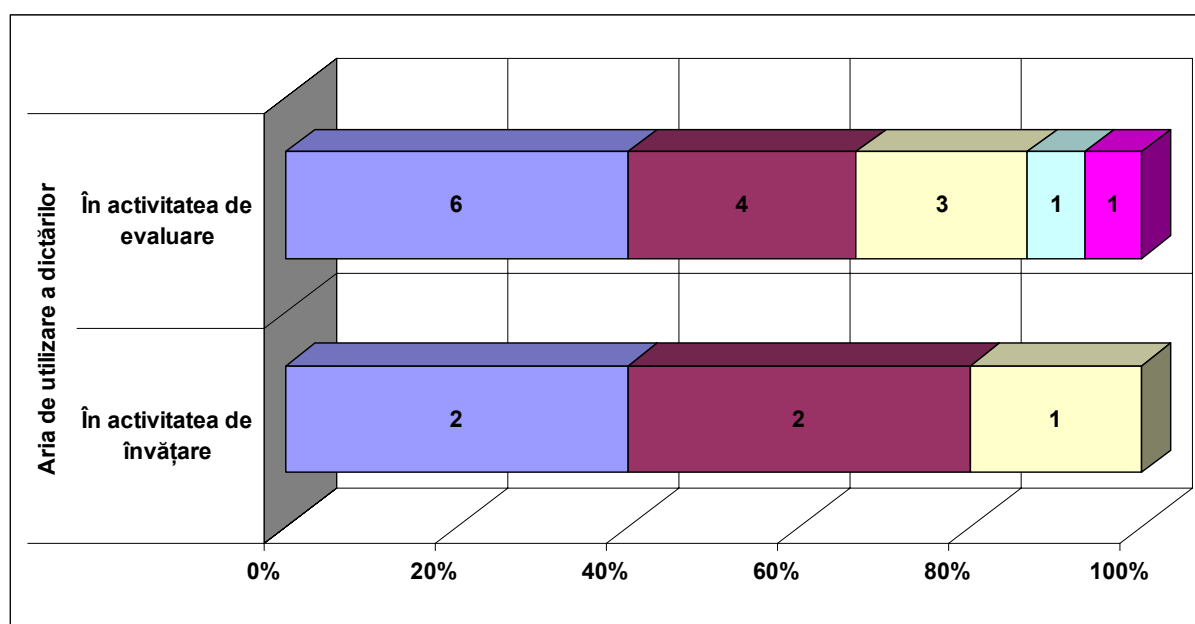

Fig.1. Ponderele dictărilor de limbă română în școala națională.

– Curriculumul național pentru disciplina *Limba și literatura română* în instituțiile de învățământ preuniversitare cu limba rusă de instruire. Clasele a V-a–a IX-a, Chișinău, 2010 (tab.2, fig.2.) [4].

Tabelul 2

Analiza curriculumului 2010 la limba și literatura română în școala alolingvă

Sugestii de realizare a dictărilor de limbă română în școala alolingvă				
Subcompetențele disciplinei, unitățile de conținut	Activități de învățare și evaluare	Nr. de unități de conținuturi pe clase	General TOTAL	Nr. de ore/an
SCRIEREA		9	30	132
CLASA A VI-a		19		
NIVELUL 2		2		
<i>Realizarea lucrărilor scrise: expunerilor, compunerilor, dictărilor.</i>	<i>De realizare a unor texte scurte, pe baza unui suport vizual, după o ilustrație sau după un șir de ilustrații, după benzi desenate, șir de întrebări.</i>			
CLASA A VII-a		20	33	132
SCRIEREA		8		
NIVELUL 1		5		
<i>Realizarea lucrărilor scrise (dictări, expuneri cu caracter narativ, compuneri scurte după o imagine, serii de imagini etc.).</i>	<i>De redactare a unor texte scurte, pe baza unui suport vizual, după o ilustrație sau după un șir de ilustrații, după benzi desenate, șir de întrebări.</i>			

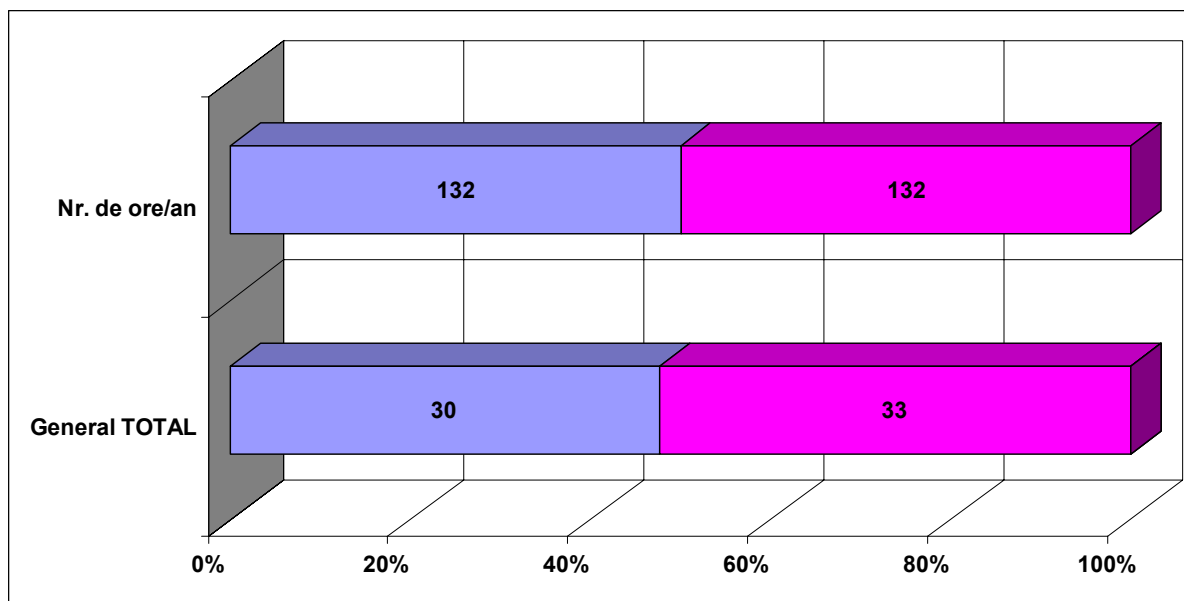

Fig.2. Ponderea dictărilor de limbă română în școala alolingvă.

Dictarea ca activitate de evaluare și/sau autoevaluare oferă o corespundere perfectă unităților de conținut curricular (module, părți, capitole, paragrafe, teme etc.) în școala națională și cea alolingvă, care, fiind concepute drept entități didactico-educative, integrează următoarele domenii de referință: texte de bază și auxiliare; analiză de text, elemente de semiotică și hermeneutică literară; probleme de comunicare orală și scrisă; vocabular și gramatică funcțională; ortoepie și ortografie; punctuație și stilistică (tab.3.) [3, 4].

Tabelul 3

Unități de conținut recomandate pentru studiere prin mijlocirea dictărilor

Clasa	Unități de conținut dominante/integratoare
V	Sunetul și litera. Vocalele, consoanele, semivocalele. Diftongul. Triftongul. Silaba. Trecerea cuvintelor din rând în rând. Accentul fonetic. Ortoepia. Normele ortoepice. Semnele ortografice. Semnele de punctuație. Dicționarul ortografic. Dicționarul ortoepic. Definirea cuvântului. Câmpul lexical. Cuvânt de bază/derivat. Structura morfematică a cuvântului: temă, rădăcină, sufix, prefix. Familia lexicală. Dicționarul explicativ. Părțile de vorbire (substantivul, adjectivul, articolul, pronumele, numeralul, verbul, adverbul, prepoziția, conjuncția, interjecția). Sintaxa propoziției. Textul literar și nonliterar.
VI	Ortografia substantivului, adjectivului, numeralului, pronumelui. Clasificarea propozițiilor.
VII	Ortografia formelor verbale, pronumelui, adverbului, substantivului, pronumelui. Funcțiile sintactice ale substantivului, adjectivului, numeralului, pronumelui, verbului, adverbului.
VIII	Monosemia și polisemia. Regulile de aplicare a semnelor de punctuație.
IX	Limba literară/populară; limba vorbită/scrisă. Normele ortografice și punctuaționale ale limbii române. Stilurile funcționale ale limbii. Carențele de stil.

Concluzii

Principiul corelației interdisciplinare, care presupune abordarea unui demers didactic interdisciplinar cu toate disciplinele școlare, prin utilizarea principiilor și metodelor informatice pentru rezolvarea de probleme, elaborarea proiectelor, prelucrarea de informații specifice disciplinelor și utilizarea resurselor educaționale digitale [7, 8], condiționează, de acum înainte, în mod necesar, să pregătim viitori profesori de *Informatică*

dotati și cu capacități serioase în proiectarea, programarea și implementarea softwarelor educaționale pentru studierea disciplinelor școlare, inclusiv a limbii și literaturii române, care ar facilita și ar optimiza formarea de competențe și/sau subcompetențe specifice disciplinelor și unităților de conținut necesare, conform dispozițiilor cuprinse în actele normative în vigoare care, indiscutabil, trebuie respectate.

Referințe:

1. Ivanov L., Gremalschi An., Căpățînă Gh., Braicov An., Gremalschi L. Informatica. Curriculum pentru învățământul gimnazial, la decizia școlii (clasele V-VI). - Chișinău, 2010.
2. Ivanov L., Gremalschi An., Căpățînă Gh., Braicov An., Gremalschi L. Informatica. Curriculum pentru învățământul gimnazial (clasele VII-IX). - Chișinău, 2010.
3. Ghicov Ad., Cartaleanu T., Cosovan Ol., Bolocan V. Curriculum național pentru disciplina Limba și literatura română. Clasele a V-a-a IX-a. - Chișinău, 2010.
4. Cazacu T., Nicolaescu-Onofrei L., Feteasco R., Vlas L., Caproș I., Roșcovanu V. Curriculum național pentru disciplina Limba și literatura română. Instituțiile de învățământ preuniversitare cu limba rusă de instruire. Clasele a V-a – a IX-a. - Chișinău, 2010.
5. Balmuș N., Croitor-Chiriac T. Dictarea electronică – o modalitate de control și autocontrol a cunoștințelor în procesul de studiere a limbilor. Simpozion internațional. - Iași: Universitatea „Al. Ion Cuza”, 23/24-10-2008, p.761-765.
6. Balmuș Nicolae, Burlacu Natalia. Aplicația „Dictări electronice” - aspecte metodice de elaborare și utilizare. Probleme ale științelor socioumaniste și modernizării învățământului. Conferința Științifică Internațională „Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” la 70 de ani” a corpului profesoral-didactic. Volumul I. - Chișinău, 2010, p.525-533.
7. Șerdean Ioan. Didactica limbii și literaturii române. - București: Editura Corint, 2007.
8. Belinschi El., Cartaleanu T., Ciobanu An., Cosovan Ol., Dorogan M. Culegere de dictări și exerciții la limba română. - Chișinău: Lumina, 1993.

Prezentat la 31.03.2011